

ЕЗИКОВА КУЛТУРА

ДВЕ МОДНИ ДУМИ В КНИЖОВНИЯ РЕЧНИК. МЕЖДУ КУЛТОВ И КЛАСЕН

Владко Мурдаров

В последните десетина години в жаргона се наложи прилагателното *култов*. Образувано от латинското съществително *kultus*, променено в нашия език в *култ*, специфичното за него е, че то много бързо навлезе в разговорната реч, а оттам, преди всичко благодарение на медиите, се настани и в книжовния език – в неговата устна и писмена форма.

Днес значението на модното прилагателно *култов* може да се опише като ‘онова, което се налага като образец и предизвиква възхищение с изключителните си качества, въздействие, професионализъм’. Обикновено то се употребява, когато трябва да се характеризират различни произведения на изкуството или техните създатели. Заради това се говори за *култов филм*, *култов роман*, *култов спектакъл*, *култово представление*, *култово (телевизионно) състезание*, *култово (музикално) парче*, *култово предаване*. В речта се появяват изрази като *култов автор*, *култов режисьор*, *култов композитор*, *култов актьор*, *култова (музикална) група*. Свързани с тях са и съчетания като *култова роля*, *култово интервю*, *култово изпълнение*.

Употребата на прилагателното *култов* съвсем естествено се свързва с общия стремеж към суперлативни оценки, който се проявява в жаргона, когато изобщо трябва да се посочи нещо положително. Постепенно то разви в речта и едно ново значение, което е доста по-широко по обхват. В съчетания като *култова дреха*, *култова прическа*, *култова обстановка* то вече се появява на мястото на други прилагателни като *красив* и *моден*.

Всъщност в книжовния език в зависимост от думата, с която се свързва, синоними на прилагателното *култов* могат да бъдат *забележителен*, *изключителен*, *изумителен*, *невероятен*, *страхотен* и др. За съжаление обаче, поради модата то последователно измества синонимите си не само в жаргона, но и в публицистичния стил на книжовния език, а дори и в езика на художествената литература и така си осигурява по-дълъг живот.

По времето, когато се появи прилагателното *култов*, в жаргона се наложи и прилагателното *класен*. Макар че съществува отдавна в езика ни – например *класен ръководител*, днес то се употребява със свършено различно значение, което може да се свърже с прилагателното *първокласен* или със словосъчетанието *от класа*. По този начин то също отговаря на общия стремеж към суперлативни оценки, който се проявява в разговорната реч и в жаргона. При това след като под влияние на публицистичните

текстове прилагателното навлезе в книжовния речник, вече като че ли напълно беше забравен неговият произход и затова то се радва на честа употреба.

Значението на прилагателното *класен* е сходно със значението на прилагателното *култов* – ‘онова, което се налага като образец и предизвиква възхищение с изключителните си качества, въздействие, професионализъм’. За разлика от *култов* обаче с прилагателното *класен* се характеризират предимно явления от областта на спорта, както и участници в тях. Често срещани са *класен отбор*, *класен играч*, *класен състезател*, *класен ансамбъл*, *класен партньор*, *класен треньор*, *класен боксьор*. Говори се за *класно изпълнение*, *класно представяне*, *класен мач*, *класно попълнение*, *класен тенис*. Стига се дори до степенуване – *най-класен футболист*, *най-класен нападател*.

Под влияние на настъпилата разширена употреба на *култов* напоследък прилагателното *класен* започна да се свързва и с други съществителни, като в тези словосъчетания понякога смисълът трудно може да бъде разбран. Така става например при *класен човек*, *класен мъж*, *класен часовник*, *класно селище*.

В книжовния ни език в зависимост от думата, с която се свързва, синоними на прилагателното *класен* (подобно на *култов*) могат да бъдат *изключителен*, *изумителен*, *невероятен*, *страхотен* и др. Превърнало се в модна дума обаче, прилагателното *класен* също измества синонимите си и от жаргона, и от публицистичния стил на книжовния език и вероятно също ще запази честотата на употребата си.

Всъщност именно в това се крие и основното възражение срещу прекалено честото използване на жаргонните думи *култов* и *класен*, заети в книжовния речник. Те може да се употребяват понякога, но не бива да елиминират напълно всички останали възможности за суперлативна оценка в езика ни, защото това води до еднотипност в даваните характеристики и така тъкмо неповторимото, изключителното, забележителното, което трябва да се назове, напълно се загубва. За сметка на това се настанява клишетото, което лишава изказа от експресивност.

✉ Проф. д.ф.н. Владко Мурдаров
Секция за съвременен български език
Институт за български език „Проф. Л. Андрейчин“ при БАН
бул. „Шипченски проход“ 52, бл. 17, 1113 София, България
balgarskiezik@mail.bg

Публикувано: 30 март 2018